

PELKOSENNIEMI 108 AHVENAAPA

Pyyntikuoppien kaivaus

Taisto Karjalainen 1994

Arkkiv. D. 10/5.1.1995

31

PELKOSENNIEMI 108 AHVENAAPA

Pyyntikuoppien kaivaus

Taisto Karjalainen 1994

Sisällysluettelo

	sivu:
Arkistotiedot	1
Johdanto	2
Ote peruskartasta	3
1. Kaivauspaikan sijainti, topografia ja lähilöydöt	4
2. Kaivaus	5
2.1. Tavoite ja tekniikka	5
2.2. Maaperä	7
3. Yhteenveto	7
Dialuettelo	9
Negatiiviluettelo	10
Karttaluettelo	11
Kartat	12 - 19
Kuvataulut	20 - 22

Arkistotiedot

Pelkosenniemi 108 Ahvenaapa

Pyyntikuoppien kaivaus ajalla 8. - 16.6.1994.

Kunta: Pelkosenniemi

Kylä:Alaperä

Tila:6:13 Arvola

Maanomistaja: Kemijoki Oy

Os. Valtakatu 9 - 11 96100 Rovaniemi

Peruskartta: 3642 08 Pelkosenniemi

Kaivausalueen koordinaatit: x: 7440,16 - 22

y: 526, 70 - 80

z: 165 m.m.p.y.

Aikaisemmat tutkimukset: Inv. Aki Arponen 1992.

Aikaisemmat löydöt: -

Kaivaukselta tulleet löydöt: -

Kertomukseen liittyvät negatiivit: luettelo s. 10

Kertomukseen liittyvät diat:luettelo s.9

Kertomukseen liittyvät kartat: kts. luettelo s.11

Johdanto

Toukokuussa 1994 sain museoviraston arkeologian osastolta tehtäväkseni tutkia Pelkosenniemen Vuotoksen allasalueen muinaisjäännöksiä. Kohteet valittiin altaan rakennussuunnitelman mukaisessa kiireellisyysjärjestyksessä. Ahvenaavan pyyntikuopat sijaitsivat suunnitellulla patolinjalla, joten ne päätettiin tutkia ensimmäisinä. (Kts. museoviraston kirje: 22.3.1994 n:o 143/304/1994). Ahvenaavan kohdetta tutkittiin ajalla: 8. - 16. 6. 1994. Koko tutkimusprojektin kenttätöitä tehtiin ajalla: 1. - 28. 6. 1994, jolloin Ahvenaavan lisäksi tutkittiin kohteet: Pelkosenniemi: 29 Kupittaja, 14 Ahvenjärvi ja 37 Kaijajänkä 2.

Kaivauksen kustannuksista ja työnjohdon palkkaamisesta vastasi Kemijoki Oy, viisi kaivajaa palkattiin työllisyysvaroin. Työn johdossa toimivat kaivauksen johtajana Taisto Karjalainen ja piirtäjänä Kreetta Lesell.

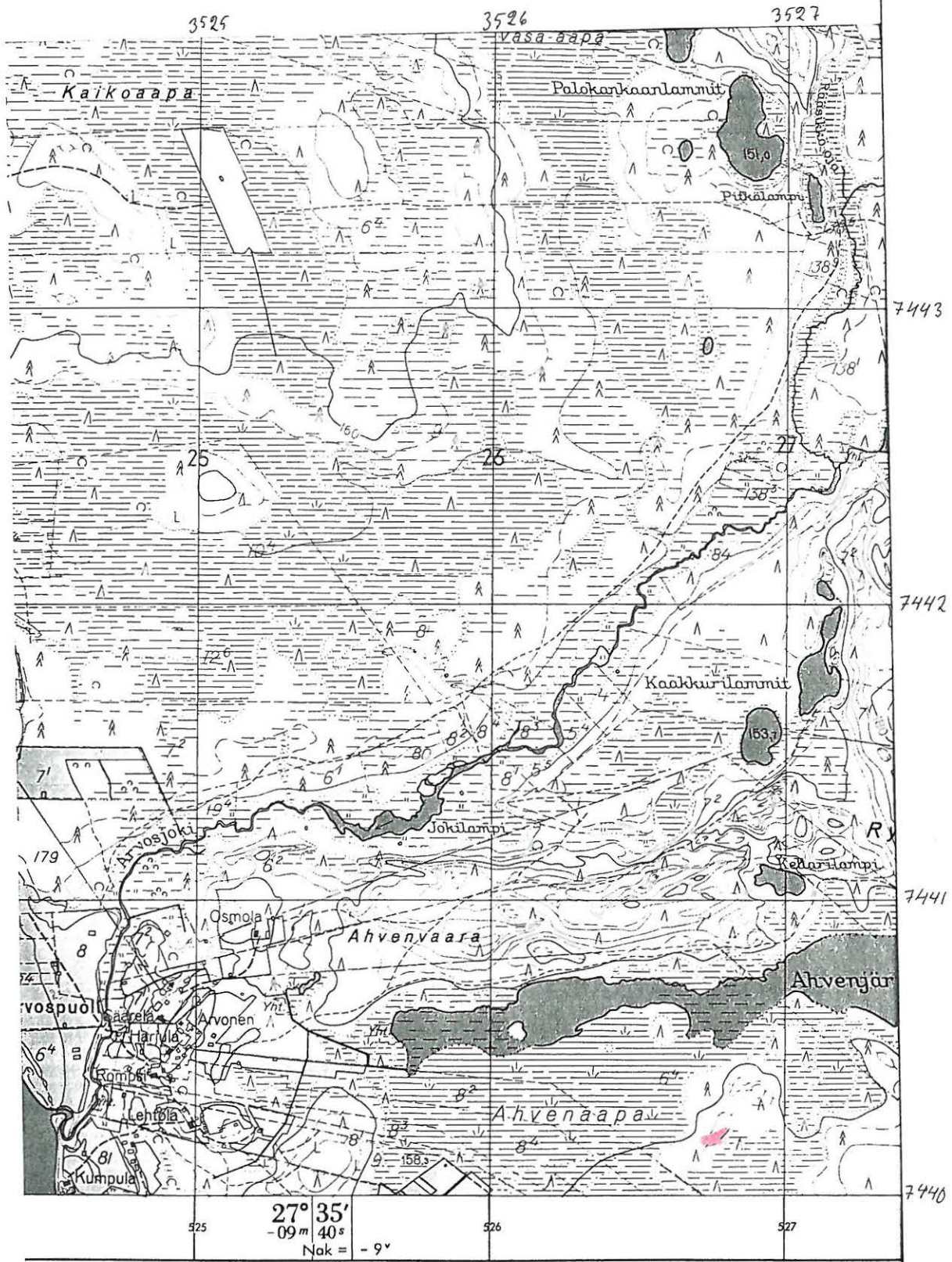
Ahvenaavan pyyntikuopat löysi Aki Arponen vuonna 1992 inventoidessaan Vuotoksen aluetta. (Kts. inventointikertomus: Arponen 1992, arkeologian os. top. arkistossa.) Kaivaustutkimuksella pyrittiin selvittämään pyyntikuoppien rakennetta ja ottamaan samalla näytteitä kuoppien turvekerroksista.

5.1.1995 Taisto Karjalainen

Pelkosenniemi 108 Ahvenaapa

Ote peruskartasta 3642 08 PELKOSENNIEMI 1968

Kohde on merkitty karttaan puneella.

suokäyri piirretty Autoorah A B -sterkoisella / Lehto, Veli...

1. Kaivauspaikan sijainti, topografia ja lähilöydöt

Ahvenaavan pyyntikuopat sijaitsevat noin 8 km. Pelkosenniemen kirkolta kaakkoon Arvospuolen kylän itäpuolella sijaitsevan laajan suoaukean keskellä olevassa kummussa. Kohteesta noin 200 metriä pohjoiseen sijaitsee Ahvenjärvi. Kohdetta ympäröivä maasto on erittäin vaikeakulkuista rämettä ja avosuota. Kohteeseen kulkeminen käy helpoiten Ahvenjärven pohjoispuolitse kulkevaa hiekkatietä, jota ei ole merkitty vuoden 1968 peruskarttaan. Itse kohteessa maasto on kumpuilevaa, tiheää kuusimetsää.

Ahvenaavan lähilöytöjä ovat Pelkosenniemi 14 Ahvenjärvi, ja 74 Rytivaara S.

2. Kaivaus

2.1 Tavoite ja tekniikka

Kaivaustutkimuksella pyrittiin selvittämään todettujen pyyntikuoppien rakennetta. Kaivauksen yhteydessä otettiin myös näytteitä vanhasta turpeesta eli turpeesta, joka oli peittynyt pyyntikuopan rakennusvaiheessa kuopasta poistetun hiekan alle. Turvenäytteet otettiin radiohiili- ja makrofossiilitutkimuksia varten. Kaivaustutkimuksen yhteydessä kartoitettiin pyyntikuoppia ympäröivä maasto.

Kaivaus aloitettiin iskemällä alueelle peruspaalu $x = 300$, $y = 500$. Näin luodussa koordinaatistossa $x:n$ arvot kasvoivat pohjoiseen ja $y:n$ arvot itään. Ahvenaavan kuusta kasvavassa kangasmaastossa ei ollut kiinteitä kohteita, johon kaivauksen olisi voinut sitoa. Peruspaalusta pohjoiseen 60 metrin päässä ja etelässä 75 metrin päässä kuusikangas rajoittui vetiseen suohon. Peruspaalusta noin 300 metriä pohjoiseen sijaitsi Ahvenjärven eteläranta. Kaikki kaivauksella tehdyt mittaukset perustuvat edellä kuvattuun koordinaatistoon. Kaivetut alueet avattiin $1\text{m} \times 1\text{m}$ -kokoisina ruutuina, joiden lounaiskulmiin tässä kaivauskertomuksessa annetut koordinaattiarvot viittaavat. Kaivauksella käytetty kiintopiste oli maakivi, joka sijaitsi peruspaalusta $300/500$ kaakkoon 3 metriä. Kiintopisteen korkeus oli 163.01 m.m.p.y. , joka laskettiin Ahvenjärven pinnasta. Pyyntikuopat 1 ja 2 vaaittiin koneelta 1, jonka lukema

oli 140, pyyntikuopat 3 ja 4 vaaittiin koneelta 2, jonka lukema oli 141, pyyntikuoppa 5 vaaittiin koneelta 3, jonka lukema oli 159 ja pyyntikuoppa 6 vaaittiin koneelta 4, jonka lukema oli 172. Kertomuksessa oleviin karttoihin vaaitusluvut on laskettu absoluuttisiksi arvoiksi meren pinnasta laskettuna. Annetut absoluuttiset arvot on laskettu Ahvenjärven pinnasta, joka on peruskartassa ilmoitettu 158,5 metriksi meren pinnasta. Ahvenjärven pintaa on myöhemmin nostettu keinotekoisesti, vuonna 1992 pinta on ollut 157,8 m.m.p.y.

Kaivausalueilta poistettiin turve lapiolla, jonka jälkeen kaivamista jatkettiin pelkoilla 5 cm:n kerroksina, kunnes vanhan turvekerroksen raja saavutettiin. Tämän jälkeen kaivamista jatkettiin osin pelkoilla ja syvemmälle tultaessa lapiolla, kunnes alkuperäisen pyyntikuopan pohja saavutettiin. Kaivauskerrokset laskettiin turpeenalisesta mineraalimaasta lukien siten, että turpeen poiston jälkeen saavutettiin taso 0, jonka jälkeen kaivettiin ensimmäinen 5 cm:n kerros (kerros 1) ja saavutettiin taso 1. Vaikka kaikkia 5 cm:n välisiä kaivaustasoja ei katsottu aiheelliseksi dokumentoida, laskettiin kaivauskerrokset 5 cm:n välein. Kuudesta pyyntikuopasta avattiin osittain kolme kuoppaa (pk:t 1, 4 ja 6). Pyyntikuoppa 1 jaettiin neljään sektoriin pohjois - etelä ja itä - länsi -suunnaisilla linjoilla. Neljästä sektorista kaivettiin koillisin (Kts. yleiskartta s. 12). Pyyntikuopan kaivauspinta - ala oli 6 neliometriä. Pyyntikuoppa 4, joka oli soikea, ei sijoittunut pohjois - etelä -suuntaisen kaivauskoordinaatiston mukaisesti, joten kuopan kaivauksen mittaukset ja kartat tehtiin koor-

dinaatistoon, joka kääntyy 50 goonia itään pohjois - etelä -suuntaisesta koordinaatistosta koordinaatti 316/554 käännök- sen keskipisteenä. Myös pyyntikuoppien 4 ja 5 pintavaaitus- kartta on tehty edellä kuvatun käännetyn koordinaatiston mu- kaisesti, jossa x:n arvot siis kasvavat koilliseen ja y:n ar- vot kaakkoon. Pyyntikuopasta 4 avattiin 2 neliometriä kuopan keskipisteestä pohjoiseen. Pyyntikuopasta 6 avattiin perus- koordinaatiston mukaisesti lounaissektori, jonka kaivauspin- ta - ala oli 4 neliometriä.

2.2. Maaperä

Tutkimusalue oli kuusikangasmetsä, jonka aluskasvillisuutena oli karhunsammal. Maaperä oli pintakerroksissa tiivistä hiek- kaa, jossa oli pieniä kiviä, syvemmillä maa oli hyvin tiivis- tä, huonosti vettä läpäisevää silttiä. Kohteessa oli podsoli- maannos, jossa turvetta oli 5 cm, huuhtoutunutta 5 cm ja ri- kastunutta kerrosta noin 20 - 25 cm. Rikastumiskerroksen ali- nen pohjamaa oli monin paikoin ruosteen kivettämää.

3. Yhteenveto

Pyyntikuoppien kaivaustutkimuksella pyrittiin selvittämään pyyntikuoppien rakenne ja ottamaan näytteitä radiohiili- ja makrofossiilitutkimuksia varten. Pyyntikuopasta 1 rakenne oli selvästi havaittavissa, sen sijaan kuopista 4 ja 6 rakenne oli joko tuhoutunut veden vaikutuksesta, tai kuopat eivät olleet pyyntikuoppia. Kuopassa 1 rakenne oli havaittavissa noin 180

cm:n syvyyteen mitattuna vallien korkeimmasta kohdasta kuopan syvimpään kohtaan. Kuopissa 4 ja 6 ilmiöt hävisivät noin metrin syvyydessä harmaaseen pohjamaahan, jossa ei ollut nähtävissä minkäänlaista eroa ympäröivään pohjamaahan verrattuna, kts. kartat s.18 ja 19. Kuoppien 1,2,3,4 ja 5 ympärillä oli havaittavissa maakohoutumia, jotka olivat kuopasta poistetun maan kasoja, kts. pintavaaituskartat. Kuoppien 3 ja 4 ympäristöön tehdyt maakairan pistot paljastivat kaksoispuodsoloitumismaannoksia, joten kuopat todennäköisesti ovat pyyntikuoppia, joista osasta ovat syvimät rakenteet tuhoutuneet. Kuopan 4 kaivausprofiilissa ei näkynyt kaksoismaannosta, mikä voi johtua kuopasta kaivetun maan epätasaisesta levittämisestä kuopan ympäristöön. Maanäytteitä saatiin talletettua ainoastaan kuopasta 1, jossa vanha turvekerros oli selvästi havaittavissa pyyntikuopan reunoilla. Minkäänlaisia puurakenteita, tai löytöjä kuopista ei tavoitettu. Kuoppien rakenne näkyi lähinnä liikutellun ja koskemattoman maan välisenä erona.

Dialuettelo

- 30382 Pyyntikuoppa 1. Kuopan koillinen neljännes tasossa 0. S - N.
- 30383 PK 1 tasossa 4 = 20 cm. kaivettuna. Tasossa on uutta rikastumiskerrosta ja vanhaa turvetta.
- 30384 PK 1 tasossa 4 = 20 cm. kaivettuna. Vanhan huuhtoutumiskerroksen päältä on poistettu maa.
- 30385 PK 1 tasossa 4. dupl. ed. kuvasta. NW - SE.
- 30386 PK 1 tasossa 6 = 30 cm. kaivettuna. Kuvassa on nähtävissä alkuperäistä huuhtoutumis- ja rikastumiskerrosta. W - E.
- 30387 PK 4 tasossa 8 = 40 cm. kaivettuna. Kuopassa ei ollut havaittavissa kaksoismaannosta vaan kuopan pohjalta tavattiin harmaa pohjamaa.
- 30388 PK 6. W - E. Taso 4 = 20 cm. kaivettuna. Pyyntikuopan keskusta on kuvassa vasemmassa takanurkassa.
- 30389 PK 4 tasossa 14 = 70 cm. kaivettuna. Kuopan pohja on silttisavea.
- 30390 Pyyntikuoppa 4:en vieressä olleen kuoppa 3:n reunaan tehty lapionpisto paljasti kaksoismaannoksen.
- 30391 PK 6. S - N. 50 cm. kaivettuna eli tasossa 10. Kuvassa taaimmainen oikea nurkkaus on kuopan syvin kohta.
- 30392 PK 4:n profiili ja profiilin takaa noin 10 cm päästä kairattu näyte.
- 30393 Profiili x:300, Y: 490 - 493. N - S. PK 1.

- 30394 PK 1. Profiili X: 302 - 300, Y: 490. E - W.
30395 PK 1. Profiili X: 302, Y: 490 - 493. S - N.
30396 PK 1. Profiili X: 300 - 302, Y: 493.

Negatiiviluettelo

- 98905 Pyyntikuopan 1 koillisneljännes tasossa 1.
S > N.
- 98906 Pyyntikuoppa 1 tasossa 4 = 20 cm. Kuvassa on havaittavissa kaksoispodsoloitumismaannos.
- 98907 Pyyntikuoppa 1 tasossa 4. Kuopan reunamille kasattu maa on poistettu vanhan huuhtoutuneen ja turvekerroksen päältä. Kuvassa on nähtävissä alkuperäisen maan muoto ennen kuopan kaivamista. W > E.
- 98908 Dupl. edellisestä kuvasta. NW > SE.
- 98909 Pyyntikuoppa 4 tasossa 14 = 70 mineraalimaata poistettu. Kuopan pohjalla on ollut 30 cm matkalla tasaisen harmaata tiukkaa savea, muuten kuopassa on ollut normaali podsolimaannos.
- 98910 Pyyntikuoppa 6 tasossa 6. Kuopan keskustassa on vielä huuhtoutumiskerrosta, muutoin maaperä on punaisenruskeaa rikastunutta hiekkaa, joka on runsaan ruosteen kovettamaa. Kuoppa on alueella, jossa on paksu rahkasammal ja lehtomainen metsä. W > E.
- 98911 Pyyntikuoppa 3. Lapionpisto paljasti kuopan reunalla kaksoispodsolimaannoksen.

- 98912 Pyyntikuoppa 6 pohjaan kaivettuna. Kuopassa ei mikään ilmiö viittaa pyyntikuoppaan.
- 98913 Pyyntikuoppa 1, profiili 300/490 - 492. N > S.
- 98914 Pk 1. Profiili 302 - 300/490. E > W.
- 98915 Pk 1. Profiili 302 - 301/493. W > E.
- 98916 Dupl edellisestä kuvasta.
- 98917 Pk 1, profiili 302/490 - 492. S > N.
- 98918 Dupl. kuvasta 0032.
- 98919 Pyyntikuopat 3 (edessä) ja 4. NE > SW. Kuopissa on mittakepit.
- 98920 Pyyntikuoppa 5, N > S.
- 98921 Pyyntikuoppa 6, S > N.
- 98922 Yleiskuva pyyntikuopista 1 ja 2, SSW > NNE. Pyyntikuoppa 1:n valleilla ja pohjassa on mitatitut.

Karttaluettelo

	koko:	mk:	sivu:
^{5/} Yleikartta	A3	1:1000	12
Pintavaaaitus, pk:t 1 ja 2	A4	1:50	13
Pintavaaaitus, pk:t 3 ja 4	A4	1:50	14
Pintavaaaitus, pk 5	A4	1:50	15
Pinta- ja pohjavaaaitus, pk 6	A4	1:50	16
Pohjavaaaitus, pk:t 1 ja 4	A4	1:50	17
Profiili x:300, y:493 - 491 ja profiili x:300 - 301, y:490	A4	1:25	18
Profiilit x:374,y:562 - 563 ja x:315, y:556 - 555	A4	1:25	19

PELKOSENNIEMI 108 AHVENAAPA

Taisto Karjalainen 1994

Yleiskartta, Mk 1:1000

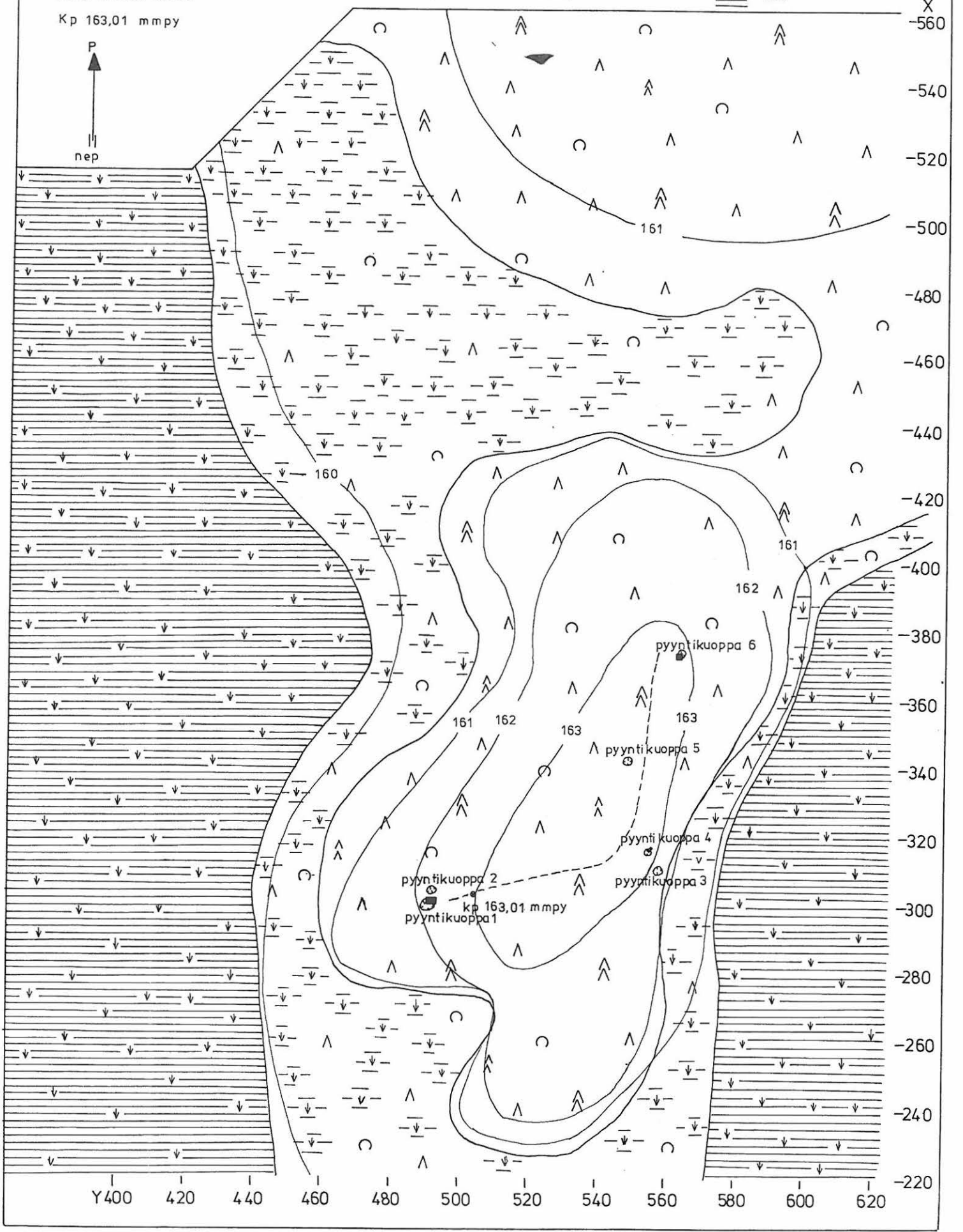
Piirt. Kreetta Lesell

Kp 163,01 mmpy

P

nep

- polku
- kaivausalue
- pyyntikuoppa
- mänty
- räme
- kuusi
- lehtipuu
- suo

Y 400 420 440 460 480 500 520 540 560 580 600 620

X -560 -540 -520 -500 -480 -460 -440 -420 -400 -380 -360 -340 -320 -300 -280 -260 -240 -220

PELKOSENNIEMI 108 AHVENAAPA

Taisto Karjalainen 1994

Pintavaaituskartta

pyyntikuoppa

Pyyntikuopat 1 ja 2

kaivausalue

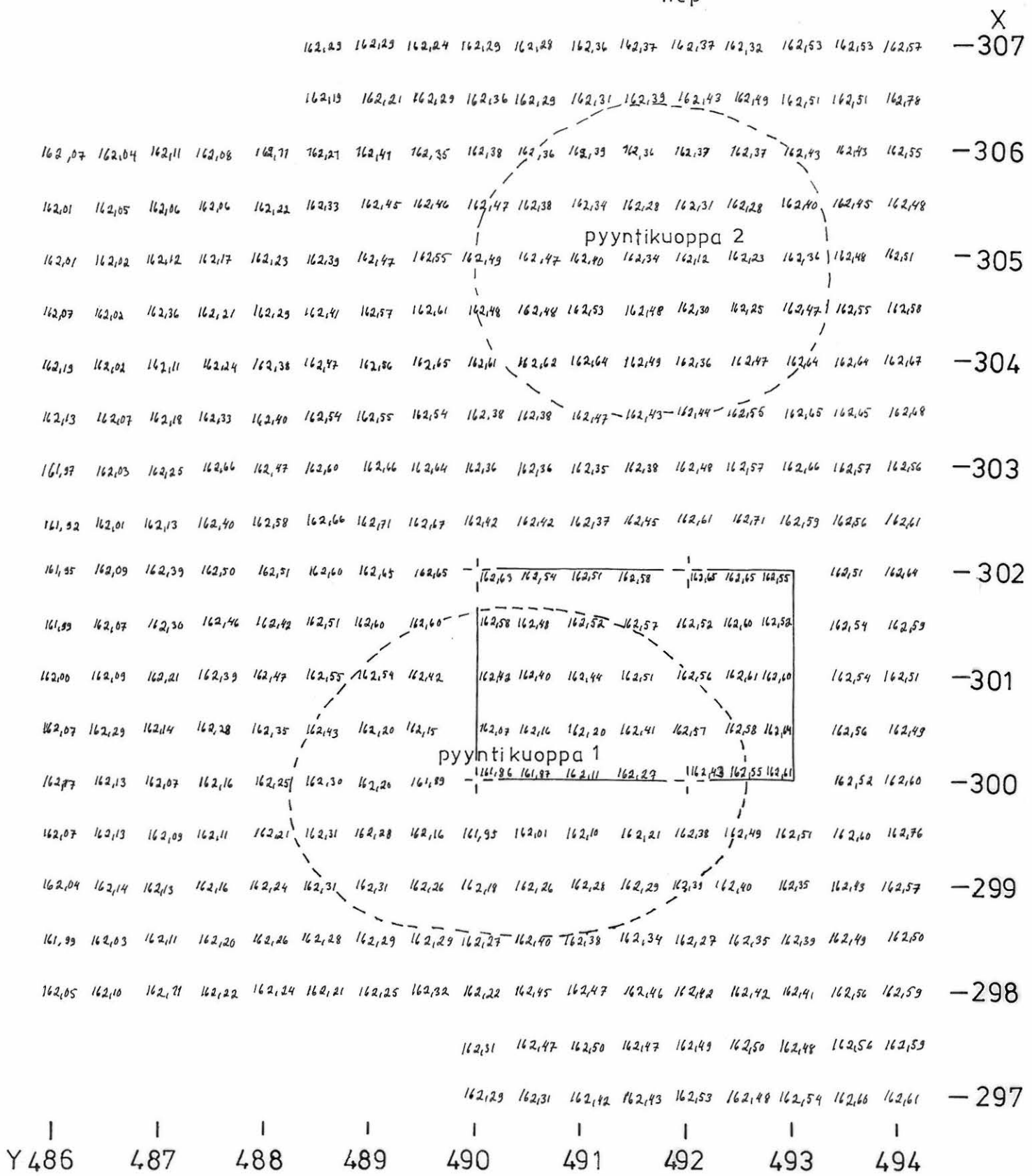
Mk 1:50

2m

Piirt. Kreetta Lesell

Korkeudet mmpy

PELKOSENNIEMI 108 AHVENAAPA

Taisto Karjalainen 1994

Pintavaaituskartta

Pyyntikuopat 3 ja 4

Mk 1: 50 2 m

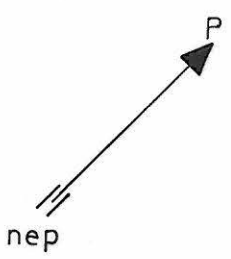
Piirt. Kreetta Lesell

 kaivausalue

 pyyntikuoppa

korkeudet mmpy

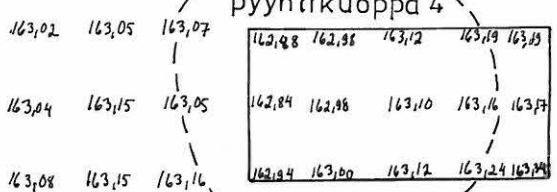
 juuri

X
-318

163,07 163,12 163,14 163,18 163,12 163,10 163,12 163,12

163,07 163,05 163,08 162,95 163,01 163,14 163,14 163,14

163,13 163,15 163,14 163,22 163,03 162,98 162,93 162,86 162,83

163,20 163,18 163,16 163,23 163,06 162,97 162,96 162,87 162,85

163,35 163,37 163,23 163,12 163,07 162,98 162,96 162,89 162,90

-316

163,26 163,35 163,20 163,06 163,09 163,19 163,31 163,36 163,38 163,38 163,32 163,16 163,08 163,02 162,96 162,94 163,10

163,22 163,25 163,26 163,28 163,19 163,35 163,39 163,34 163,48 163,38 163,32 163,21 163,19 163,01 162,96 163,01 162,94

-314

163,13 163,16 163,20 163,33 163,35 163,42 163,42 163,39 163,32 163,31 163,33 163,31 163,26 163,12 163,01 163,06 162,98

163,10 163,24 163,22 163,22 163,28 163,32 163,28 163,28 163,14 163,15 163,37 163,39 163,28 163,12 163,18 163,13 163,13

163,14 163,08 163,09 163,09 163,19 163,18 163,08 163,05 163,12 163,26

163,14 163,07 162,99 163,00 163,02 163,08 162,97 162,92 163,13 163,24

163,17 163,11 162,93 162,79 162,79 162,83 162,92 162,91 163,12 163,22 162,97

163,16 163,10 162,98 162,81 162,68 162,70 162,86 163,15 163,08 163,17 162,97

163,18 163,14 163,06 163,03 162,96 162,88 163,03 163,07 163,05 163,04 162,88 -310

163,19 163,19 163,22 163,11 163,13 163,04 163,05 163,13 163,10 162,85

163,21 163,22 163,19 163,12 163,11 163,11 163,10 163,10 163,07 162,84

163,21 163,21 163,21 163,19 163,16 163,16 163,09 163,06 163,05 162,85 162,85

-308

I 552 I 554 I 556 I 558 I 560 Y

PELKOSENNIEMI 108 AHVENAAPA

Taisto Karjalainen 1994

Pintavaaikutusta

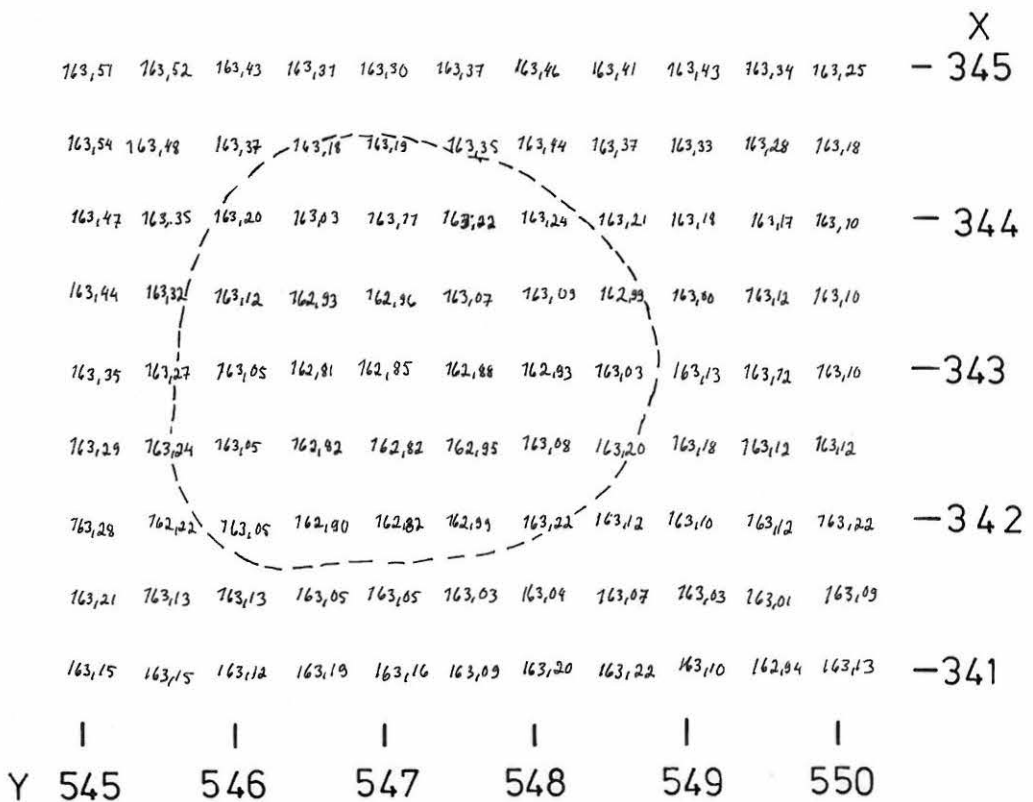
Pyyntikuoppa 5

Mk 1:50 2 m

Piirt. Kreetta Lesell

Korkeudet m mpy

PELKOSENNIEMI 108 AHVENAAPA

Taisto Karjalainen 1994

Pinta- ja pohjavaaituskartta

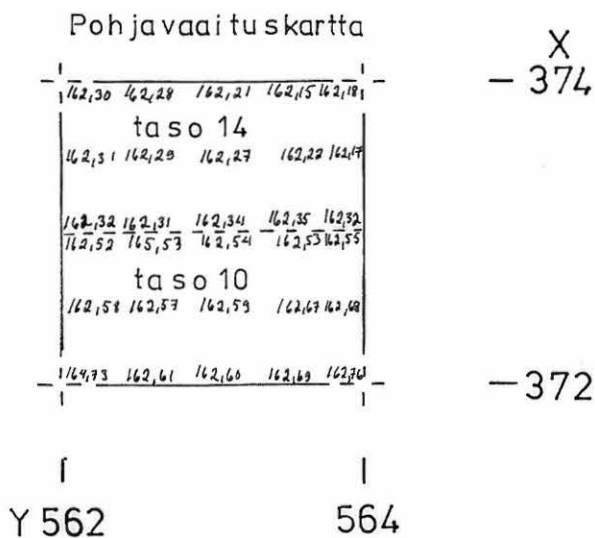
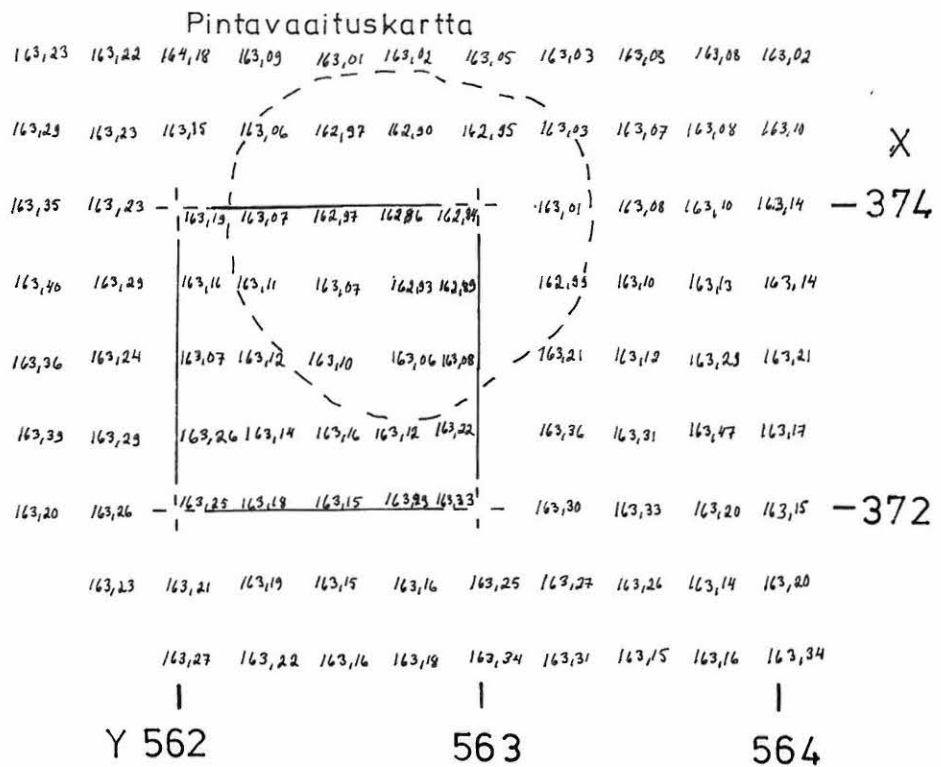
Pyyntikuoppa 6

Mk 1:50 2m

Piirt. Kreetta Lesell

 pyyntikuoppa

Korkeudet mmpy

PELKOSENNIEMI 108 AHVENAAPA

Taisto Karjalainen 1994

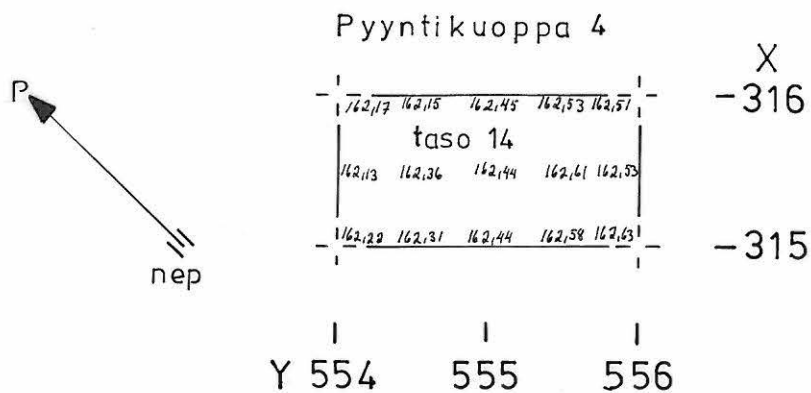
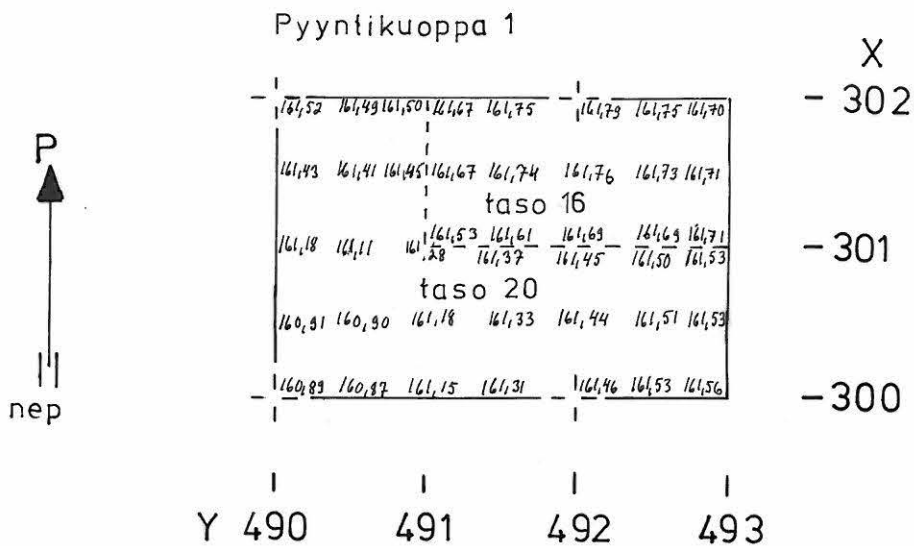
Pohjaavaatuskartta

Pyyntikuopat 1 ja 4

Mk 1: 50 2 m

Piirt. Kreetta Lesell

Korkeudet mmpy

PELKOSENNIEMI 108 AHVENAAPA

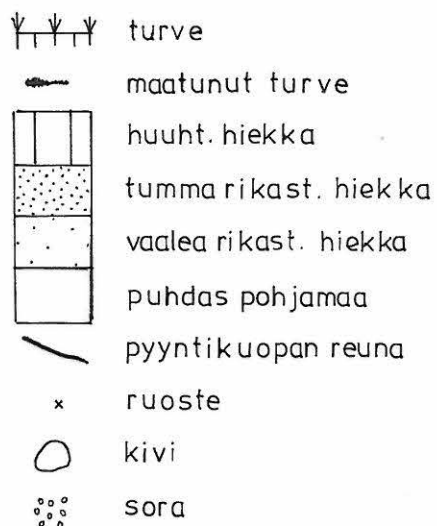
Taisto Karjalainen 1994

Profiilikartta

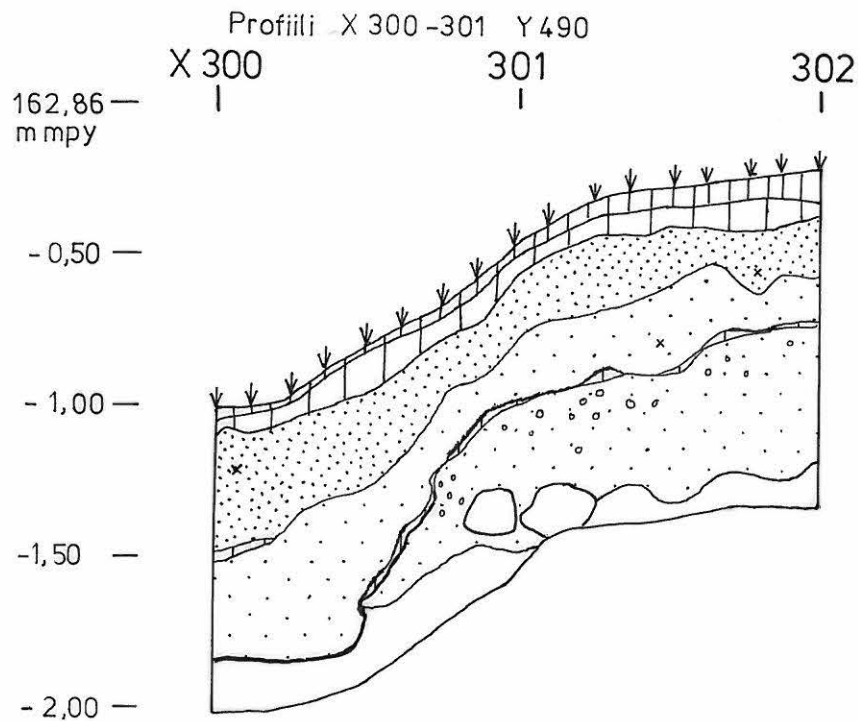
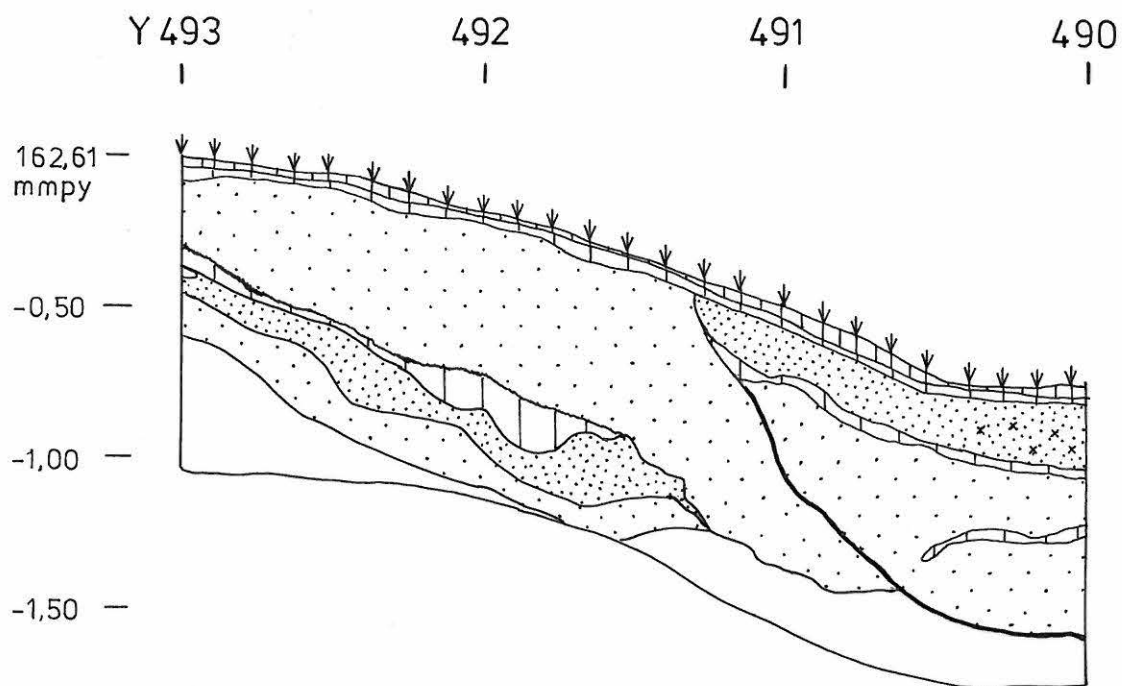
Pyyntikuoppa 1

Mk 1:25 1 m

Piirt. Kreetta Lesell

Profiili X 300 Y 493-491

PELKOSENNIEMI 108 AHVENAAPA

Taisto Karjalainen 1994

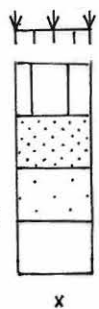
Profiilikartta

Pyyntikuopat 4 ja 6

Mk 1:25

Piirt. Kreetta Lesell

1 m

turve

huuht. hiekka

tumma rikast. hiekka

vaalea rikast. hiekka

puhdas pohjamaa

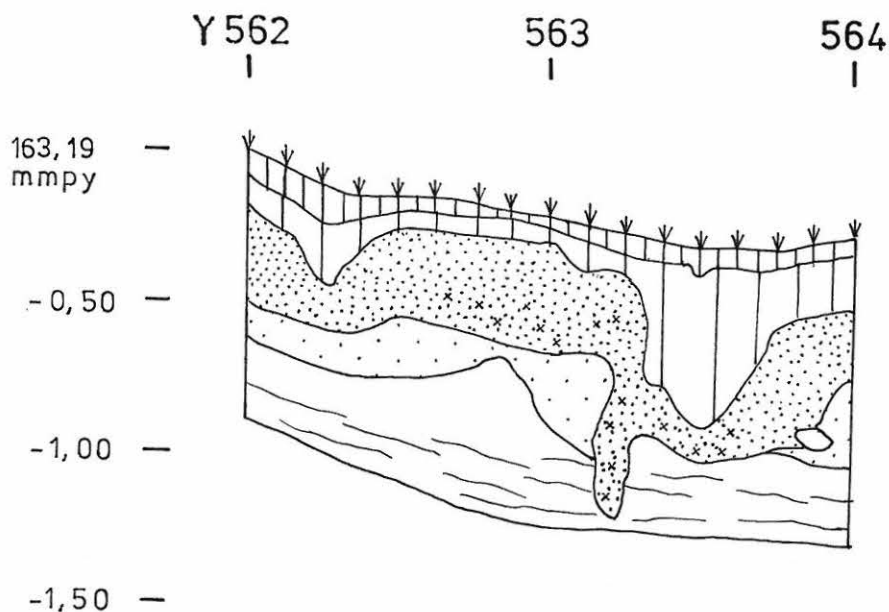
ruoste

○ kivi

~ ~ lusto

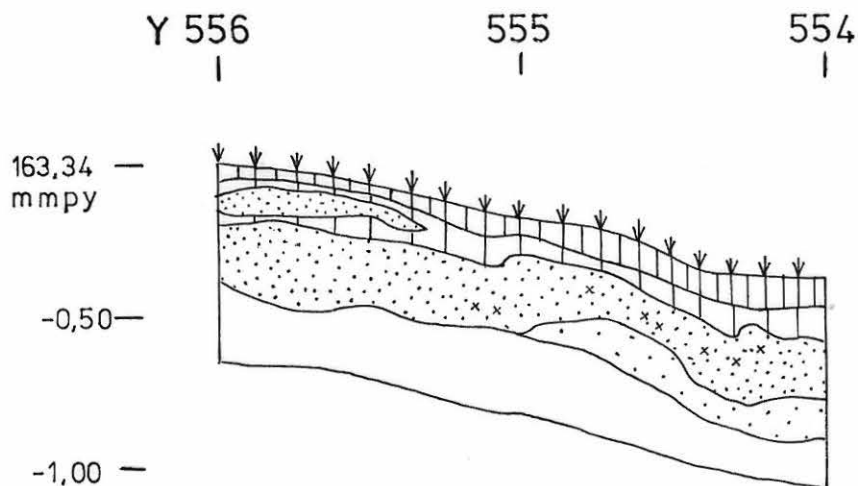
Pyyntikuoppa 6

Profiili X 37 4 Y 562-563

Pyyntikuoppa 4

Profiili X 315 Y 556-555

PELKOSENNIEMI AHVENAAPA

Pyynti:kuoppa 1 tasossa 4=20cm kaivettuna. 98906

Pk 1 tasossa 4. Huonon keskiosassa vanha tuove 98908
on kaivettu pois ja talletettu näytteitä varten.
Vanha tuove kaivettiin muotoon, joten kuvassa on
alueen alkuperäisen maan muoto nähtävissä.

PELKOSENNIEMI AHVENAAPA

Plk 1 profiili B: 300-302 y: 490 E → W.

98917

Pyyntikuoppa 1. profiili B: 302, y: 490-493 S → N.

98916

PELKOSENNIEMI AHVENAAPA

Pyyntikuoppa 1 profiili 300/490-492 N→S. 98913

Pyyntikuoppa 1, profiili 302-300/493 E→W. 98914

PELKOSENNIEMI 108 Ahvenaapa

Peruskartta: 3642 08 Pelkosenniemi 1968

Tutkimusalueen koordinaatit: X: 7440,16 - 22

Y: 526,70 - 80

Z: n. 165 m.m.p.y.

Pyyntikuopan kaivaus ajalla: 8 - 16.6.1994.

Tutkimuksen suorittaja: Museovirasto/arkeologian osasto

Kaiv. joht. FK. Taisto Karjalainen

Kaivaus tehtiin Vuotoksen allasalueen muinaisjäännösten pelastuskaivauksena. Kaivaustutkimuksella selvitettiin pyyntikuoppien rakennetta ja otettiin näytteitä pyyntikuoppien kaivausvaiheessa hiekan alle peittyneestä vanhasta turpeesta. Kaivauksen yhteydessä kartoitettiin myös tutkimusalueen maasto. Tutkimuksessa avattiin kaivausalueita kolmeen viidestä pyyntikuopasta.

Löydöt: -

Ajoitus: C14 -näyte, joka mahdollisesti analysoidaan.

Tutkitun alueen laajuus: 13 neliometriä.

Tutkimuskustannukset: Kemijoki Oy 100 000 mk. Kaivajat palkattiin valtion työllisyysohjelman määrärahoista.

Tutkimusraportti: Taisto Karjalainen, kaivauskertomus museoviraston esihistorian toimiston arkistossa diar. pvm.